

TOMO ČESEN PLEZA NEMOGOČE SMERI

41 UR V SEVERNI STENI KUMBAKARNE

MARJAN RAZTRESEN

To je bilo plezanje, kakršnega doslej v Himalaji na tako visoko goro še ni bilo: Tomo Česen, vsestranski alpinist iz Kranja, je od 27. do 29. aprila letos v komaj 41 urah priplezal popolnoma sam, na alpski način in brez uporabe dodatnega kisika, po osrednjem delu severne stene na vrh 7710 metrov visoke Kumbakarne v nepalski Himalaji in se popolnoma nepoškodovan vrnil v bazni tabor pod goro. Česeno plezanje na Jannu, ki ga zadnja leta po nepalsko imenujejo Kumbakarna, je bila nasploh prva plezalska ponovitev v tej steni in seveda prvi solo vzpon.

Tomo Česen je odšel na dolgo in nevarno pot iz Ljubljane 5. aprila skupaj z Vikijem Grošljem in Stipetom Božičem, ki sta imela pred seboj drugačne himalajske cilje. Z njim je odšel iz Slovenije dr. Jani Kokalj, zdravnik iz Kranjske gore, ki mu je bil ves čas močna moralna opora: če bi prišel izčrpan ali poškodovan z gore, bi imel takoj pod steno zdravniško pomoč. »Pred odhodom sem imel v mislih odpravo na Jalung Kang, kjer so mi morali po vrnitvi z vrha dati infuzijo,« nam je dejal Tomo Česen. »K sreči mi je bil Jani le odlična moralna opora; ves čas sem imel odličen občutek, da imam pod steno nekoga, na katerega se lahko popolnoma zanesem.«

PRVI SOLO POSKUS

V nepalski prestolnici sta bila Česen in Kokalj 7. aprila, bazni tabor na ledeniku Kumbakarna kakšnih 4600 metrov visoko pod severno, približno 2750 metrov visoko steno pa je bil postavljen 22. aprila. Nekako 350 kilogramov opreme in hrane so jima prinesli tja gor nosači, ki so se takoj vrnili v varnejše doline, z njima pa sta, kot je pač navada na odpravah, ostala nepalski zvezni oficir in kuhar — in to je bil celoten bazni tabor.

Za to steno se je Tomo Česen odločil, ker je bila do konca letošnjega aprila eden od osrednjih problemov v Himalaji, eden od najtrših orehov, ki so ga poskušali streti že številni odlični alpinisti, vendar je doslej uspelo le Japoncem splezati eno smer, pred Česnom edino, v levem delu stene čez snežišče. Šest let za Japonci, leta 1982 in potem še leta 1987, so poskusili še Francozi, ki so začeli bolj na desni in plezali proti levi, vendar jim nobeden od poskusov ni uspel.

Česen pa se je odločil to steno splezati kar sam.

Kumbakarna (Jannu) z včrtano smerjo, po kateri je Tomo Česen priplezal na vrh

Ali je mogoče severno steno Kumbakarne primerjati z južno steno Lotseja, po kateri je doslej poskušalo priplezati na vrh tega osemtisočaka že precej odličnih odprav, pred kratkim tudi mednarodna podvodstvom slovitega Reinholda Messnerja, vendar doslej ta podvig še nikomur ni uspel? Tudi južna stena Lotseja je namreč eden od največjih problemov v Himalaji.

»Lotsejeva stena je seveda hujša,« pravi Tomo Česen. »Bistveno večja je, višja, saj meri kakšnih 3300 metrov v višino in se tudi konča precej višje, precej nad 8000 metri. Tudi vrh Lotseja je precej višji, kar 700 višinskih metrov. Najpomembnejša razlika pa je verjetno ta, da je v južni steni Lotseja izredno pogosto slabo vreme, ki onemogoča plezanje: navadno začne okrog desetih dopoldne pihati močan veter in začne snežiti, tako je tudi popoldne, proti večeru pa se zjasni in je lepo vreme do naslednjega dopoldneva, ko se vse skupaj ponovi — in tako je zelo pogosto iz dneva v dan. Medtem ko je vsenaokrog v stenah lepo vreme, je le Lotsejeva južna stena tako neusmiljeno nadostopna. K temu je treba dodati še snežne razmere: če je stena premalo za-

snežena, leti po njej kamenje, kar je smrtno nevarno.«

LAHEK NAHRBTNIK OPREME

Ure in ure, dneve dolgo je Tomo Česen doma v Kranju sedel nad fotografijo »svoje« severne stene Kumbakarne in si poskušal v njej potegniti idealno smer, ki bi jo seveda zmožal splezati. »Vedel sem, da ne bo težav tam, kjer so snežišča,« pravi, »toda v skalah je bilo marsikje v resnici popolnoma drugače kot na fotografiji, najpogosteje mnogo težje. Pogosto sem naletel na popolnoma gladko skalo tam, kjer sem po fotografiji sodeč pričakoval razčlemba, sence pa so na fotografiji marsikje kazale bistveno lažje prehode, kot so v resnici.«

Pod Kumbakarno je prišel kranjski alpinist odlično telesno in psihično pripravljen, poleg tega pa je precej natančno vedel, kaj zmore; izkušnja z Jalung Kanga, kjer mu je med vračanjem z vrha tega osem-tisočaka pred očmi zdrsnil v globino plezalski sotovariš Borut Bergant in ko je na stojišču nekje pod vrhom preživel noč ter naslednje jutro sestopil v dolino, so bile njegova himalajska univerza.

Že dan po prihodu v bazni tabor na ledeniku Kumbakarna se je začel aklimatizirati: dvakrat je šel na višje okoliške hribe, od katerih so nekateri prav težavni, na druge pa je mogoče do višine 6000 metrov priti v supergah — in Tomu je šlo zaradi aklimatizacije izključno za pridobivanje višine. Hkrati si je med vzponi ogledoval »svojo« steno in v njej iskal najprimernejšo smer.

Dne 27. aprila, peti dan po prihodu v bazni tabor, je Tomo Česen dopoldne pripravil nahrbtnik in vanj zložil le toliko, kolikor nese s seboj v kakšno steno v Alpah: 50 metrov 6-milimetrske vrvi, dve plezalni orodji, rezervni klini za cepina, spalno in bivač vrečo, rezervna očala, rokavice in nogavice ter nekaj malega hrane in pijače. Popoldne si je oblekel vso obleko, ki jo je imel namen vzeti s seboj v steno, si pripel plezalni pas, nanj obesil 15 skalnih in lednih klinov, izdelanih iz titana, in si na čevlje pritržil dereze. S seboj je imel le še čelado in baterijo — in to je bilo vse ali vsaj v glavnem vse.

»Če greš v takšno steno z 20-kilogramskim nahrbtnikom,« pravi, »nimaš prav nobenih možnosti. In če samega sebe ne poznaš do vseh potankosti, prav tako ne. In če nisi fizično in psihično izvrstno pripravljen, tudi ne. Seveda niti kuhalnika ni vredno nositi s seboj, ker je to samo teža, kakšna dva dneva, kolikor naj traja takšno plezanje, pa človek že zdrži s tistim, kar in kakor nese s seboj.«

NATANČNO PREŠTUDIRANA AKCIJA

Popoldne 27. aprila sta z dr. Kokaljem vzela pot pod noge: Jani je dejal, da ga

bo spremlil kakšni dve uri po ledeniku navzgor do pod stene, kjer sta se poslovila in kjer je Tomo zaplezal navzgor.

Ali je imel tremo, preden se je fizično lotil tega orjaka? »Bil sem živčen, da,« je dejal, »in to sem smatral za dober znak: najresneje sem se torej lotil tega dela. Toda ko sem začel, od tistega trenutka dalje, sem bil vseskozi karseda skoncentriran in nisem mislil na nič drugega kot le na steno in predvsem še na tisti del, v katerem sem bil tisti trenutek.«

Stene se je lotil popolnoma v alpskem slogu, brez kakršnekoli pomoči, brez preprijetih fiksnih vrvi, brez prej postavljenih višinskih taborov, v katerih bi ga čakala hrana, pijača, postavljen šotor, spalna vreča in kurjava, in brez dodatnega kisika. Preprosto zaplezaš navzgor in plezaš na himalajsko goro čisto tako kot na kakšen Stol...

»Popoldne sem začel plezati iz čisto določene vzroka,« pravi Tomo Česen. »Stena je namreč objektivno nevarna za plezanje, ker po njenem srednjem delu čez dan, ko je topleje, leti kamenje. Tako sem se odločil, da srednji del splezam ponoči. Popoldne bi tako splezal spodnji del, ponoči srednjega, o katerem sem bil prepričan, da je najnevarnejši in najtežji,

namesto komentarja

PLANINSKIM KOČAM GRE SLABO

Marsikoga zanima planinska organizacija samo zaradi nečesa: ko plača članarino, mu znamkica v planinski izkaznici ceneje odpira vrata v planinske kočice. Tako se seveda članarina izplača že po enem ne predolgem izletu ali turi v gore.

Ti planinci, ki jih delo planinske organizacije sploh ne zanima, najdejo stičišče z njo edinole v planinski koči. Toda ko prestopijo njen prag, hočejo imeti zelo dobro organizacijo v najkonkretnejši obliki: vse bi moralo biti urejeno, vse bi moralo biti poceni, vsi bi morali biti prijazni, vse bi morali takoj dobiti.

Letošnjo zimo, ko se je bilo mogoče po našem visokogorju sprehajati tako kot septembra, se je marsikdo pritoževal, ker kljub tako ugodnemu vremenu vsaj kočice na najbolj obljudenih in najbolj »modnih« gorskih poteh niso bile odprte in oskrbovane. Največ kritik

naslednji dan pa še preostali del do vrha gore.«

Spodnji del stene je splezal popolnoma po načrtih in po njegovi oceni ni »nič posebnega«. Vendar je to subjektivna ocena: ali ni nič posebnega v taki višini splezati, na primer, deset metrov seraka, ki se popolnoma navpično postavi pred plezalca? — Srednji del stene je bil težaven, najtežji pa je bil zgornji del, kjer se v izredno strmi steni menjavata led in skala. »Vse skupaj je najmanj tako strmo kot stena v Grandes Jorasses, ki sem jo splezal,« pravi Tomo. »Vsaj desetkrat, morda pa celo petnajstkrat sem splezal 30 do 40 metrov visoke stene v Jannuju, ki imajo naklon 80 do 90 stopinj.« — Pogosto je naletel na popolnoma gladke granitne plošče, tenko pokrite z zbitim ledom — in na takih ploščah je moral počivati, obešen na cepin, kar je seveda nadvse tvegano dejanje, toda hkrati edino možno. Poleg tega se je moral kdovekolikokrat odločati, po katerem žlebu naj gre naprej, ko nadaljevanja smeri ni videl. Ni štel, kolikokrat bi moral snemati dereze, da bi varneje šel prek skal, vendar tega ni tvegalo, ker se je bal, da bi mu med odpenjanjem dereza padla na dno stene, v tem primeru pa bi bil izgubljen.

BIVAKIRANJE V RAZPOKI

»Spodaj bi se še lahko odločil, ali naj nadaljujem ali naj se vrnem,« nam je pripovedoval kranjski plezalec. »Zgoraj te izbire ni več: ker si se spodaj tako odločil, moraš vztrajati do konca. Seveda moraš biti vseskozi popolnoma zbran in ne smeš misliti na nič drugega kot na tisti del stene, ki je pred teboj. Šele pozneje, več dni po vrnitvi dolino, sem premišljeval, ali bi se lotil te stene, če bi vedel, da bo vseskozi tako navpična in težavna. Pred odhodom v Himalajo sem se namreč tolažil s tem, da bodo težavni odstavki, da pa bo tudi kaj hoje, ki je pa potem v resnici ni bilo.«

Sprašujemo Toma Česna, če je kdaj v tej steni zelo tvegalo, če je bil dobesedno na robu smrti (ali pa življenja, kakor kdo hoče). Pravi, da »je bilo veliko reči za zares dobre živce«, vendar misli, da ni nikoli šel v tveganje in da je vedno obvladoval položaj. »Če bi že pred odhodom na Kumbakarno vedel, da grem v tveganje, sploh ne bi šel,« nam je dejal.

Teh težav seveda ne smemo gledati samo kot strmo in ledeno steno; treba je tudi vedeti, kako visoko je vse to — okoli 7000 metrov, pri vrhu že blizu osmih ti-

je letelo na kočice na Vršiču, »ki pa pozimi take, kakršne so, nikoli ne bodo mogle biti odprte«, kot so dejali njihovi oskrbniki, saj bi samo ogrevanje stalo precej več, kot bi bil izkupiček od gostov.

Ponekod, posebno okrog Tržiča, so bile letošnje zimo planinske kočice vendarle odprte, vendar je vprašanje, kdaj bodo spet pozimi. Obisk v njih je bil sicer velik, izkupiček pa nikakršen. »Ljudje so prišli,« je na seji Glavnega odbora Planinske zveze Slovenije pripovedoval planinski odbornik, »sedli za lepo pogrnjene mize, odvezali nahrbtnike, vzeli iz njih jedačo in pijačo, zahtevali od oskrbnika morda še sol in papirnate prtice, po počitku pa spet vzeli pot pod noge. Oskrbnik je moral za njimi samo pospravljati po mizi in po tleh, kuriti zanje in plačevati elektriko, kjer jo imajo.«

Zdaj, poleti, ko so na široko odprta vrata vseh slovenskih planinskih koč, naj bi obiskovalci v njih vendarle kdajpakdaj pomislili tudi na težave, ki jih imajo »njihova« planinska društva z oskrbovanjem planinskih domov. Ko bo cena višja kot v dolini, naj bi pomislili, da je treba vse prinesiti iz doline in to tudi plačati, ko oskrbnik ne bo na široko nasmejan, naj se spomnijo, da je moral vstati pred prvimi planinci in

da je legel k počitku kot zadnji v koči, ko jim bo ponudil skromno izbiro hrane, naj vedo, da planinska kočica ni dolinski hotel — in še o čem bi lahko premišljevali ob podobnih priložnostih.

Včasih je bilo vsem lažje, planincem in oskrbovalcem planinskih koč; zdaj so časi težki tako za ene kot za druge. Toda celo planinske organizacije v tistih državah, kjer življenjski standard državljanov raste, pozivajo svoje planince: Dajte zaslužiti tudi oskrbnikom koč, ne prinesite res čisto vsega s seboj, ker bodo imeli oskrbniki v tem primeru z vami samo izgubo — in z njimi seveda tudi vaša planinska društva!

S tem nikakor nočemo spodbujati k razsipništvu v gorah, prej nasprotno, vendar naj bi izbrali pot, ki bo ugodna za obe strani.

Sicer se utegne zgoditi, kot je bilo slišati v visokem planinskem krogu, da bodo začeli pobirati vstopnino v planinske kočice ali pa zaračunavati pogrinjek, kot je navada v gostinskih lokalih marsikatero dežele zahodne Evrope.

Čeprav do tega nikoli ne bi prišlo, bi morali — v hribih še posebno — misliti tudi še na koga drugega in ne le nase.

Marjan Rastresen

V PD Kranj, matičnem društvu Toma Česna, so za zmagovalca Kumbakarne pripravili skromen sprejem in tiskovno konferenco

sočakov. Ponekod pa je bila poleg tega skala tako gladka, da je moral s cepinom sekati v granit drobne razčlembe, da je lahko vanje postavil dereze, kar je bilo »precej napeto«, kot je dejal.

Dne 28. aprila ob 15.40 je bil na vrhu. Ustavil se je le toliko, da se je pošteno nadihal in se razgledal naokoli, potem je takoj začel sestopati, ker se je vreme po lepem dopoldnevu začelo slabšati, ves ta dan pa je bila poleg vsega še visoka oblačnost. Sestopal je po japonski smeri in že v trdi temi prišel do zgornjih serakov kakšnih 6800 ali 6900 metrov visoko, kjer se je odločil bivakirati, saj višje zgoraj sredi strme stene pač ni mogel. Našel je primerno ledno razpoko, kjer ni niti pihal veter niti ni vanjo snežilo in tudi bistveno topleje je bilo kot na planem ter si v bivak in spalni vreči pripravil kolikor je le mogoče udobno zatočišče.

Preden je zadremal, je večkrat pogledal ven, kjer se je vreme hudo poslabšalo, namesto da bi se zjasnilo, kot se sicer navadno ponoči. To je bil znak za daljše poslabšanje vremena...

Kakšnih pet ur je bil v tisti razpoki — dokler ni vzšla luna. Tako je v prvem jutranjem mraku pospravil obe vreči in nadaljeval pot navzdol.

Čeprav je imel še nekaj klinov in čeprav je vedel, kaj ga še čaka do pod stene, ni razmetaval z njimi; če ni bilo zares nujno, klina ni zabil, ker bi ga v tem primeru moral pustiti v steni. Na več strmih mestih, kjer se mu je postavil na pot navpičen serak, je na vrhu vanj s cepinom skleasal gobo, nanjo privezal vrvi in se po njej spustil tiste metre, potem pa je spodaj vrvi preprosto odrezal — in se tako vrnil

pod steno le s slabimi dvajsetimi metri vrvi, ker je največji del med spustom tako razrezal, saj ni imel s seboj niti varovalnih vrvic.

Ob devetih zjutraj je bil 29. aprila pod steno, tam, kjer je poldrugi dan prej začel. Utrujen, neprespan in zdelan je odtaval čez ledenik proti bazi in pet ur pozneje stopil pred svoj šotor.

Nekaj dni pozneje so vsi skupaj, četverica, podrli bazni tabor in se vrnili v Katmandu, 14. maja pa je bil po natančno 40-dnevni odsotnosti spet doma.

VRNITEV IZ STENE VASE

Kaj pomeni Tomu Česnu ta vzpon? »Sam zase natančno vem, kaj mi pomeni; komentiral ga ne bom. Seveda pa me veseli, kako so ga ocenili drugi.«

Reinhold Messner mu je v začetku junija v Trentu dejal, da je njegovo plezanje eden od najboljših dosežkov vseh časov v Himalaji, podobne ocene pa dežujejo tudi od drugod.

Kako bi se stvar iztekla, če bi bil s Tomom v steni še en plezalec, če bi plezala to steno dvojna naveza? »Predvsem bi v tem primeru plezanje trajalo bistveno dalj časa, ne dva, ampak nemara pet dni,« pravi Tomo Česna. »Torej bi bilo treba v steno vzeti bistveno več opreme in hrane, tudi opremo za prenočevanje in kuhanje. Ker bi morala dva ostati v steni dalj časa, bi bilo precej več možnosti, da bi se vreme pokvarilo in da podvig ne bi bil uspešen. Naposled človek ne more prav dolgo brez posledic ostati v takšni višini, ki pije moči. Sam na takšno plezanje še s kom ne bi šel.«

In kam bo šel zdaj, ko je v Himalaji prestopil nov prag nemogočega? »Himalaje imam za letos prav gotovo dovolj,« pravi.

»Kumbakarna je bila psihično zelo napor-na odprava, saj sem se nanjo pripravljaj najmanj pol leta. Čeprav so mi po sedanjem uspehu na tej gori zares odprta vsa vrata in bi lahko šel, kamorkoli bi si izmislil, bom nekaj časa ostal kar doma. Človeka namreč po uspehu ne sme zagrabiti preveliko navdušenje, ker se v prav kratkem času ne more dobro pripraviti na nove preizkušnje, takšna brezglava odločitev pa bi bila lahko nevarna. Predvsem bom zdaj treniral športno plezanje; morda mi bo le uspelo splezati kakšno spodnjo mejo desete stopnje.«
Potem se bo spet lotil kakšne zares težavne smeri v strmi steni. Takih možnosti je po svetu seveda še veliko:
V Marmoladi je, na primer, precej zahtevna smer, ki jo prištevajo med najtežav-

nejše v Evropi, pa je solo še ni nihče preplezal. V Himalaji je vsekakor zanimiva južna stena Lotseja, zahodna stena Makaluja, južna stena Anapurne, zahodna stena Gašerbruma IV — vse to so veliki izzivi. »Morda bodo do takrat, ko se bom odločil za katero od njih, nekatere že splezane,« pravi Tomo Česen. »Toda če se bom že odločil za katero od teh, se bom za solo vzpon na alpski način. Mislim, da danes ni nič več nemogoče, ker se je v glavah ljudi marsikaj spremenilo: včasih so bili alpinisti prepričani, da je šesta stopnja višek, vrhunec in najzgornejša meja možnega, potem pa se je nekega lepega dne nekdo odločil, da bo poskusil nemogoče — in zdaj plezamo vse, kar je bilo včasih nemogoče.«

SLOVENSKI ALPINIST, KI JE STAL NA SEDMIH OSEMTISOČAKIH

ZNANCI IZPOD EVERESTA IN LOTSEJA

VIKI GROŠELJ

Viki Grošelj, alpinist ljubljanske Matice, doma iz Guncelj pri Ljubljani, učitelj telesne vzgoje v osnovni šoli v Piričah pod Šmarno goro, je vse bližje velikemu cilju, ki si ga je postavil: priplezati na vrhove vseh 14 osem-tisočakov, kolikor jih je na Zemlji. Potem ko je že imel v žepu pet osem-tisočakov, je 30. aprila letos splezal še na 8516 metrov visoki Lotse, četrto najvišje goro sveta, komaj deset dni pozneje pa skupaj s splitskim alpinistom Stipetom Božičem še na Mount Everest.

S Stipetom Božičem sta tistega zgodnjega jutra, ob enih po polnoči, skupaj odšla iz najvišjega tabora pod Lotsejem 7300 metrov visoko, kajti do takrat močni vetrovi so se začeli umirjati. Na vrh Lotseja sta se odločila splezati brez dodatnega kisika; če bi jima uspelo, bi bil to prvi jugoslovanski vzpon na Lotse in sploh najvišji vrh, ki bi ga naši alpinisti dosegli brez uporabe dodatnega kisika. Toda pred njima je bilo dobrih 1200 metrov višinske razlike...

Vendar je moral Stipe Božič kmalu odnehati, ker so mu začele zmrzovati noge. Vrnil se je, Viki Grošelj pa je sam nadaljeval vzpon. Ob prvem svitu je priplezal do višine 7700 metrov, okrog desetih dopoldne ga je pozdravilo prvo sonce na višini 8200 metrov, zgodaj popoldne pa se je dobesedno privlekel na vrh Lotseja in se takoj vrnil, saj zaradi izčrpanosti in pomanjkanja kisika ni bil zmožen popolnoma dojemati okolja. V večernem mraku je prišel v tretji višinski tabor, do kamor ga je od fiksnih vrvi dalje pospremil Stipe Božič, naslednji dan pa sta oba že bila v

baznem taboru, pri makedonski odpravi, ki je bila namenjena na Everest.

Že 7. maja sta se Stipe in Viki priključila jurišnim navezam Makedoncev na Everest in bila naslednji dan v tretjem višinskem taboru, 10. maja pa so Dimče Iliovski, Stipe Božič, Viki Grošelj ter Šerpi Sonam in Adživa odšli proti vrhu Everesta, zaradi izredno hudega vetra s kisikovimi maskami na obrazih. Spotoma je Grošlju zmanjkalo dodatnega kisika in na vrh Everesta je priplezal brez maske na obrazu. Med sestopom je makedonski alpinist verjetno zaradi izčrpanosti omahnil na kitajsko stran in ga niso več videli, ostali štirje pa so se srečno vrnili v bazni tabor. Stipe Božič je tako postal drugi Evropejec, ki je dvakrat priplezal na najvišjo goro sveta, poleg vsega pa še po dveh različnih smereh.

O plezanju na svoja doslej zadnja osem-tisočaka je Viki Grošelj že veliko pisal za dnevne časopise in tednike, zato smo v Planinskem vestniku ti dve njegovi plezanji le na kratko zabeležili.

Viki Grošelj pa je to pot posebej za Planinski vestnik popisal nekatera druga svoja doživetja s te svoje aprilske in majske poti v Nepal in Himalajo. (Op. ur.)

PRAVO ONESNAŽEVANJE OKOLJA

Po prvem aklimatizacijskem vzponu prek Ledenege slapu v Zahodno globel (osupnil naju je s svojo divjo razbitostjo, nevarnimi prehodi in nenehno se podirajočimi seraki) sva si s Stipetom Božičem privoščila tri dni počitka. Preživelava sva jih med jedjo, spanjem in »pomembnimi« debatami, tako značilnimi za bazne tabore himalajskih odprav.